

УДК.595.7 : [373.3.016 : 5]

© 2018 М. Ю. Станкевич¹, С. В. Станкевич²

¹Роганський аграрний ліцей

²Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ЕНТОМОЛОГІЧНИЙ МАТЕРІАЛ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА УПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Станкевич М. Ю., Станкевич С. В. Ентомологічний матеріал на уроках природознавства у початковій школі. У XXI ст. перед початковою школою стоїть завдання не лише домогтися, щоб діти засвоїли природничі знання, але й могли вільно оперувати ними, застосовуючи ці знання для вирішення навчальних та життєвих ситуацій і проблем та розширюючи і поглиблюючи свій пізнавальний досвід. Організація вивчення природознавства у початковій школі тісно пов'язана з об'ємом, змістом навчального матеріалу та правильністю вибору методів його викладання. Наочність — це особливість образу, створеного у свідомості суб'єкта. Наочність є показником того психічного образу, який створений суб'єктом у результаті процесів відчуття і сприймання. Застосування наочності у викладанні природознавства — обов'язкова умова свідомого й міцного засвоєння знань учнями. Яскрава різноманітна наочність викликає у молодших школярів позитивні емоції, пізнавальний інтерес, зосереджує і довше утримує їхню увагу на об'єкті, який вивчається. Комахи, як найчисленніша група тварин на Землі, є надзвичайно вдалим об'єктом для уроків природознавства у початковій школі. У даній статті на прикладі одного уроку для початкової школи описується презентація присвячена комахам, котра допомагає ознайомити дітей з різноманітністю світу комах, навчання дітей розпізнавати комах відповідно до їхньої зовнішньої будови та процесів життєдіяльності, розвинути спостережливість, вміння міркувати, висловлювати свою думку та виховувати бережливе ставлення до світу комах..3 назв.

Ключові слова: ентомологічний матеріал, початкова освіта, природознавство, наочність.

Станкевич М. Ю., Станкевич С. В. Энтомологический материал на уроках естествознания в начальной школе. В XXI в. перед начальной школой стоит задача не только добиться, чтобы дети усвоили естественные знания, но и могли свободно оперировать ими, применяя эти знания для решения учебных и жизненных ситуаций и проблем, расширяя и углубляя свой познавательный опыт. Организация изучения естествознания в начальной школе тесно связано с объемом, содержанием учебного материала и правильностью выбора методов его преподавания. Наглядность — это особенность образа, созданного в сознании субъекта. Наглядность является показателем того психического образа, созданного субъектом в результате процессов ощущения и восприятия. Применение наглядности в преподавании естествознания — обязательное условие сознательного и прочного усвоения знаний учащимися. Яркая разнообразная наглядность вызывает у младших школьников положительные эмоции, познавательный интерес, сосредоточивает и дольше удерживает их внимание на объекте, который изучается. Насекомые, как самая многочисленная группа животных на Земле, являются чрезвычайно удачным объектом для уроков естествознания в начальной школе. В данной статье на примере одного урока для начальной школы описывается презентация посвящена насекомым, которая помогает познакомить детей с разнообразием мира насекомых, обучения распознавать насекомых в соответствии с их внешним строением и процессами жизнедеятельности, развитие наблюдательность, умение рассуждать, высказывать свое мнение и воспитывать бережное отношение к миру насекомых.3 назв.

Ключевые слова: энтомологический материал, начальное образование, естествознание, наглядность.

Stankevych M. Ju., Stankevych S. V. Entomological material on the lessons of natural science in the primary education. In the XXIst century the primary school has the task not only to ensure the children to learn natural sciences, but also to teach them freely manipulate, applying this knowledge for solving educational and life situations and problems and expanding and deepening their cognitive experience. The organization of studying natural science in primary school is closely linked with the volume, content of educational material and the correctness of the choice of methods for teaching it. Visual aids are a peculiarity of an image created in the mind of the subject. Visual aids are an indicator of the mental image created by the subject as a result of the processes of feeling and perception. Using of visual methods in the teaching of natural science is the necessary condition for the conscious and solid mastering of knowledge by schoolchildren. The bright and diverse visual aids cause younger pupils to have positive emotions, cognitive interest, and focus and longer keep their attention on the subject being studied. Insects, as the largest group of animals on the Earth, are an extremely successful subject for the lessons of natural science in the primary school. In this article, at the example of one lesson for the primary school, we describe a presentation devoted to the insects, which helps to familiarize the children with the diversity of the world of insects, teach the children to recognize the insects according to their appearance and the processes of their vital functions, develop observation, the ability to think, express their opinions and bring up the children to care of the world of insects.....3 Ref.

Key words: entomological material, primary education, natural science, visual aids.

Організація вивчення природознавства у початковій школі тісно пов'язана з об'ємом, змістом навчального матеріалу та правильністю вибору методів його викладання. У XXI ст. перед початковою школою стоїть завдання не лише домогтися, щоб діти засвоїли природничі знання, а й могли вільно оперувати ними, застосовуючи ці знання для вирішення навчальних та життєвих ситуацій і проблем та розширюючи і поглиблюючи свій пізнавальний досвід [2]. Застосування наочності у викладанні природознавства — обов'язкова умова свідомого й міцного засвоєння знань учнями. Принцип наочності сформулювався дуже давно та є одним з найважливіших принципів навчання в початковій школі. Особливо велике значення має принцип наочного навчання для уроків природознавства. В основу принципу наочності покладена ідея зосередження уваги учнів на найважливішому та посилення інтересу до матеріалу, що вивчається. Реалізація принципу наочності допомагає учням глибше й повніше засвоювати знання та виявити зв'язок між науковими знаннями й життєвою практикою, що сприяє становленню активної, суб'єктивної позиції в навчальній діяльності, стимулює розвиток мотиваційної сфери молодшого школяра [1]. В. О. Сухомлинський з цього приводу писав: «*Природа мозку дитини потребує, щоб її розум виховувався біля джерела думки – серед наочних посібників, образів і насамперед, серед природи, щоб думка переключалася з наочного образу на «обробку» інформації на цей образ. Якщо ж ізолювати дітей від природи, якщо з перших днів навчання дитина сприймає тільки слово, то клітини мозку швидко втомлюються і не справляються з роботою, яку пропонує вчитель*» [3]. У цих словах видатний педагог ще раз підкреслює, що навчати дітей без реалізації принципу наочності неможливо, а, точніше сказати, недоцільно. Наочність — це особливість образу, створеного у свідомості суб'єкта. Наочність є показником того психічного образу, який створений суб'єктом у результаті процесів відчуття і сприймання. Наочний засіб — це модель реальних процесів або видозмінений предмет чи умови його буття, які використовуються для розв'язування учбових задач в якості засобу, а не мети пізнання. Важливим є те, що на основі сприймань і відчуттів формуються чуттєві образи, на основі яких робляться висновки. Успіх навчання природознавству залежить від уміння вчителя використовувати наочне обладнання. Яскрава різноманітна наочність викликає у молодших школярів позитивні емоції, пізнавальний інтерес, зосереджує і довше утримує їхню увагу на об'єкті, який вивчається [1]. Комахи — найчисленніша група тварин на Землі. Вони живуть на рослинах, у воді, у ґрунті, літають у повітрі, зустрічаються в людських оселях. Серед комах є види котрі використовуються людиною, види корисні для

навколишнього середовища та шкідливі для господарства види. Зважаючи на це, комахи, є надзвичайно вдалим об'єктом для уроків природознавства у початковій школі.

Матеріали та методика досліджень. Дослідження присвячено можливості використання ентомологічного матеріалу під час уроків природознавства у початковій школі. Метою таких уроків є: 1) ознайомлення дітей з різноманітністю світу комах; 2) навчання дітей розпізнавати комах відповідно до їхньої зовнішньої будови та процесів життєдіяльності; 3) розвивати спостережливість, вміння міркувати, висловлювати свою думку; 4) виховувати бережливе ставлення до світу комах.

Результати дослідження. Сьогодні кожен урок має включати використання інтерактивних технологій, котрі покращують сприйняття інформації. Найбільш доступним інтерактивним елементом уроку є презентація. На слайдах вчитель може ілюструвати матеріал уроку фотографіями та відеофайлами, а також застосовувати аудіосупровід.

Наведемо приклад такої презентації під назвою «Комахи — світ навколо нас».

На першому етапі йде гра «Впізнай комаху». На першому слайді зображено метелика та написано текст загадки «на дорозі лежить квітка, пелюстки згортає, я хотів її підняти, а вона літає». На другому слайді зображено бджолу та написано загадку «Ця маленька трудівниця мед збирає як годиться: все у вулик, все у соти, не цурається роботи!». Третій слайд містить зображення коника зеленого та загадку «По травичці, по землі коні бігають малі. Іподромом для них луг, не поставиш їх у плуг!». Четвертий слайд показує дітям мурашу та загадку «Серед лісу горбик-дім, тисячі живуть у нім. Працелюбні ці комахи: добрі, щирі, розумахи...».

Наступним етапом є тренування уважності дітей та логічного мислення. На слайді представлено зображення 8 різних комах та павука. Дітям пропонується обрати в даній підбірці зайву тварину. Зайвим є павук, адже на відміну від комах у нього 8 ніг, а комахи завжди мають 6 ніг.

Наступний слайд знайомить дітей з особливостями будови тіла комах. На прикладі метелика показано вусики, очі, голову, хоботок, груди, ноги, крила та черевце. Потім дітям показують зображення коника зеленого, травневого хруща та оси і пропонується знайти на них всі ті ж частини тіла, що й у метелика.

Потім показують слайд котрий демонструє різноманітність розмірів комах:

- великі — жук-олень, хрущ травневий, капустанка;
- середні — колорадський жук, жужелиця, клоп ягідний;
- малі — попелиця, комар, блішка капустана.

Далі йде слайд, який демонструє учням зображення бджоли, павука та кліща і пропонується знайти зовнішні відмінності та зробити висновок — чому павуків та кліщів не можна віднести до комах.

Далі починається гра «Додай слово». На слайді представлено текст в якому пропущені слова, а діти повинні підставити їх спираючись на інформацію отриману раніше:

1. Комахи — це (тварини) тіло яких поділено на три частини: (голову, груди, черевце).

2. Комахи мають (шість) ніг. Вони стрибають, (бігають), плавають, (повзають), літають. Наприклад: жуки, метелики, (коники, бджоли, оси, бабки, мухи).

Далі показано слайд із зображеннями водойм, лісу, луків, степу, пустелі, ґрунту, як ілюстрація різноманітності місць де живуть комахи.

Наступні слайди стосуються кормових уподобань комах:

- а) колорадський жук, який обгризає лист картоплі;
- б) метелики, які через хоботок висмоктують нектар із квіток;
- в) попелиці, які висмоктують сік із рослин;
- г) жужелиця, яка живиться великою гусеницею;

д) сонечко, яке живиться попелицею.

Далі наведено слайди, які ілюструють важливу роль комах у природі:

- 1) комах переробляють органічні речовини;
- 2) комах запилюють рослини;
- 3) комах є учасниками кормових ланцюгів.

Наступні слайди стосуються важливого значення комах у житті людини:

- а) бджоли дають нам мед, віск, прополіс;
- б) шовкопряд дає нам шовк;

в) коники, таргани та інші комах — вживаються в їжу у багатьох країнах Азії та Африки.

З метою виховання бережливого ставлення до навколишнього середовища та світу комах демонструють слайд з комахами, занесеними до червоної книги України: жук-олень, метелик махаон, коникемпуза.

На останньому слайді представлено вірш Юлії Овчаренко-Пахарчук «Які бувають комах, і що вони вміють робити»:

Бджілка гарна, чепурна
і працює допізна.
Смачний мед приносить
всім і дорослим і малим.
Швидкий коник стрибунець
веселун і пустунець.
Ціле літо він сюрчить
до роботи не спішить.
Хто не знає комарів
дошкуляють вони всім.

Хай летять собі у ліс
і до нас не сунуть ніс.
Мурашка вміла трудівниця
ні на хвилину не спиниться.
То гілочку несе, то соломину,
будує дім свій без упину.
Вночі як темно скрізь стає
він свій ліхтарик дістає,
жучок маленький — світлячок
горить неначе сірничок.

Висновки: 1. У сучасній школі кожен урок має включати використання інтерактивних технологій, котрі покращують сприйняття інформації. Найбільш доступним інтерактивним елементом уроку є презентація.

2. Комах, як найчисленніша група тварин на Землі, є надзвичайно вдалим об'єктом для уроків природознавства у початковій школі.

3. Використання ентомологічного матеріалу під час уроків природознавства у початковій школі дає можливість ознайомити дітей з різноманітністю світу комах; навчити дітей розпізнавати комах відповідно до їхньої зовнішньої будови та процесів життєдіяльності; 3. розвивати спостережливість, вміння міркувати, висловлювати свою думку; 4. виховувати бережливе ставлення до світу комах.

Бібліографічний список: 1. Ключова Т. М. Реалізація принципу наочності на уроках природознавства в початковій школі. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 3. С. 43–44. 2. Станкевич М. Ю., Станкевич С. В. Використання ентомологічного матеріалу на уроках природознавства у початковій школі. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціогуманітарні та економіко-правові проблеми розвитку освіти в Україні» 31 травня 2018 року*. Харків: ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2018. С. 41–43. 3. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю. Київ: Радянська школа, 1988. 304 с.

Одержано редколегією 10.11.2018 р.

E-mail: sergejstankevich1986@gmail.com